

позор е тяхна работа, са счели, че е излишно името, когато „авторът“ е толкова много, толкова много популярен. . . Твоите „Химни на Пролетта“ ще открият сегашната книжка на „Съвременник“. Ще ги видиш. Ще гледам да ги коригирам и аз, та да не се омаскариш поне ти с безграмотност.

Днес, и от твойто писмо и от „Le Temps“⁸ аз научих за смъртта на Мореаса.⁹ Написах още снощи нещо за него и неговите станси, но днес, като че ли няма да се помести, защото ще трябва да се печатат „много по-важни работи“ — малката България с малките си редактори и вестници няма може да се интересува от смъртта или живота на такива великани? За нея трябва повечко кал, защото сегашната като че ѝ е недостатъчна. Ще гледам утре да влезе. Ще прочета още веднъж стансите, за да видя какво е изгубила Франция с него, ако, разбира се, мога да видя аз това. Статията в „Mercur“¹⁰ ми се струва, че следва, за това ще чакам завършека ѝ за да я прочета. Пък нямам време и ищах, да го вземат дяволите, Димитър е сега добре. Не мисли да пише разказ, но аз съм вече замислил един. Виж в какво е работата. Погребват някого и при погребването му един държи реч, с която без да ще разсмива всички, даже и близките му. Подир това стават ред смешни работи, пред които никой не може да задържи смеха си. Това е само зрънцето. Ако го развия и оформя сам, вярвам, че би излязло нещо не съвсем глупаво и не съвсем неоригинално.

Дадох ми коректури сега.

Сърдечни поздрави

Димчо.

Отстрани на писмото е добавено с молив: Писмото е безграмотно нали?

4

25. V. 1910

Ще почна пак с извинения, мосю Лилиев: ще ме разбереш ли или не — не зная, но причината да ти не пиша толкова дълго време, не се крие никак в някакво мое нежелание да сторя това. Тъмно, Николай, тъмно! А пък „светлата жажда“ става се по-силна и по-силна! Сега сме в магазина. Бай Мирчо перспективата е на същата маса. Пием вермут, мислим за онези, които са далеч от нас и плачем без сълзи за всички, които са велико самотни, безбрежно самотни. Най-мили поздрави!

Димчс.

Да ти представя моя другар: Н. Сяров, знае хубаво руски и пее чудни оперни парчета и той е от занаята.

(Писмото е на илюстрирана картичка.)

5

София, 27. V. 1910. ст. ст.

Коректорът на почитавания в-к Ден, дошел по-рано тази сутрин тук — в редакцията, реши, преди да му са предложили някоя прясна-прясна шпалта за коригиране, да напише дълго-дълго писмо, макар и с молив, на своя незаменим далечен Николай Михайлов-Лилиев — Одуванчик-Гений без портфейл и пр. Трети път вече той попишва мазното си, прилично на слива носле (у-ха! с ъ го писах!), нервно резцепква една пъпка на връх челото си и не знае. . . не знае „отде да започне, да му изприкаже с някоя леснина всичките си мъки, малки и големи, които той тегли в тая младина“.

. . . Е, Николай, най-после аз надвих мързела си, който според думите на бащата¹¹ ти дивно възпя в стиховете „Аз обичам . . . всяко празнично безделие на самотния си дух“, и възползуван от това ще ти пиша много, много, много!

Преди всичко да те въведа в редакционната атмосфера. Рано е още — 9 часа сутринта. Г-н Абрашев, съчинителят на „политическите бюлетини“ още не е дошел. Сам съм в познатата тебе схлупена редакционна которка, в която и ти си коригирал. А pardon — Лазар — експедиторът е тук — лепа адреси и напява турски маанета. До дясната ми ръка се мъдри първата днешна шпалта — част от подлистника „Студиозус Траутман“, превеждан великодушно неграмотно от една млада и хубава Велчева роднина. Донесоха сега и втората шпалта. „Първи шпалти коригирахме ли ний? — Не сме още, няма и скоро да го коригираме, защото е на втора страница. . . Пък вън тъй тъжно вали, Николае! „Дветята, слънцето, те мъркат се мъгливо, като че призраци от някогашен сън.“ И това било май, и това било младост, време на пориви и на упования! — Вятър!

Литературните въпроси ще оставя за по-после. . .

Най-важното „събитие на деня“ (за това „събитие на „Деня“ ще ти разкажа едно анекдотче после) е стачката на тютюнопродавците. София без тютюн! ! Ужасно — вчера един подлудял и се опитал да се удави! Само тук-там продават скритом. Лазар ни продоволствава с папириси, защото ни станаха вече необходимост, както бяха — ти знаеш. Вали. . . вали. . . вали. . . Мислите ми са крайно разбъркани — впрочем те някога едва ли са били наред. От няколко деня, обаче, ме плаши вече мисълта, че ще стана идиот. Смешно нали? Донесоха третата шпалта — прекъсвам.

Коригирах статия от А. Теодоров-Балан и го псувах през цялото време. Абрашев вече дойде и те поздравя.

Вчера и днес получих картички от тебе. Излъгах Лазара, че писаната на френски (е) от едно много хубаво младо момиче — Анфиса — което следвало в Париж по зъболекарство. Погледна ме с овлажнени очи и ме нарече „щастливец“. Как понякога невинна шега може да създаде кръвна обида. Защото, не е ли обидно да те наричат „щастливец“, когато всеки елемент на душата ти трепери от жал по отминати щастия и от страх пред дъждовна и пустинна бъднина. Но, ето, „той“ непознатият мой спътник стои зад мен, гледа редовете, които пиша, смее се и шепне: „Лъжеш, лъжеш, лъжеш! Това са само фрази, фрази, фрази. . . който прочете това, което горе си писал, ще се усмихне снизходително!“

Това прилича на цитирано от някоя книга, нали? А ти знаеш как мразех и мразя преструквата и сантименталниченето.

Не зная, Николае, какво ще се прави. Е д н о в р е м е вярвах в стихотворството. Просторът, който би се разкрил пред мене когато излеза на свят, мислех тогава, ще ме опияни и ще ми даде нова мощ за нови устреми. Това мина. Нужно ли е, да ти повтарям, извинен сега аз считам това за детинска, дребнава мечта, и че даже да бих станал всесветска знаменитост — говоря за търсенето на слава — не бих бил доволен. След това, аз повярвах във всеизцелителната велика сила на любовта. То минава, ако не е минало вече. Виждам сега, че аз много съм очаквал, и за това дочаканото ме разочарова. И, ако сега седна да пиша или писмо или стихотворение на или за оная, к о я т о е д а л е ч, аз чувствавам, че лъжа и себе си и нея. И се влача без охота да живея, но и без сила да затворя порците, които гледат към живота.

Стига вече за себе си да ти приказвам. Може би, не е и толкова интересно.

Реших да се отделя вече от Яворова и днес след обед ще ти го пратя, заедно с второто издание на „Стихотворения“. Страх ме е да не ти побъркам на изпита. Но, щом го искаш сам! Тъкмо започнах за литературата, по коридорчето мина Алекс. Кипров. Печатил беше в „Провсвета“ (тя захвана пак да излиза) един разказ „Моят рожден ден“. Имах чест да го чета в ръкопис, собствено да го слушам като го чете авторът му пред мене. Каква чест. Хвали се често, че писал някога хубави стихотворения, а към моя милост храни топла обич като към надеждно момче.

„Балканска трибуна“ откри литературна анкета. 1) Кои двама славянски писатели, живи — най-обичате. 2) Кои — български. — 3) Кои произведения на българските двама. Много отговори са дадени до сега (около 60). Изглежда, че ще спечелят Страшимиров и Яворов. Има и курioзни отговори. Един напр. приписваше „Симфония на безнадеждността“

ва Петко Тодоров! Ужас и безумие! Може би ти четеш понякога бълг. газети и знаеш и това, Гюро¹² се канеше да отговаря — нещастният Гюро, колко е жаден да види именцето си някъде. Това е впрочем обяснимо и аз го съжалявам искрено.

Имаше конкурс за славянска приветствена песен по случай славянския събор в София на 23 юни т. г. Съблазен от премията, 80 лева, аз плюх на всеки срам, проституирах със себе си и предложих свое сочинение. Проектите били 28. Комисията, съставена от Н. Атанасов, Иширков, Цонев и др. не харесала нито един и натоварил, сир. поръчали една песен в работилницата на г-на народния поет. Песента е нескопосно нареждане на думи, бледо и измъчено създание. — „Дай ми тефтерчето, татко Зевсе!“

Списанията напоследък много се наплодиха. „Съвременник“ VI кн. ти е изпратен — той закъсня малко този месец. В Бълг. сбирка Дерижан печати две-три нещастия. Горкият! Как се възхищава от своите микроскопични рожбици — по всичко личи това. В „Съвр. мисъл“ се промъкнахме и ние. Печатахме един сонетц: „Грижата“, който за някои бил хубав (казаха ми 4—5 души), но за самият мене е твърде далеч от „хубав“. Както и да е. В същата книжка имаше от Карановски, Минко Неволин, Бабев, Душечка¹³ (един превод от Гипиус) и Дерижан. Работите на последния бяха съвършено несъстоятелни брътвежи (ако може така да се каже!).

Излиза сп. „Наблюдател“ редак. от Страшимировци, Руневски и Стаматов. В последната книжка имаше 2 стихотворни пиеси от Антона „При Симеоновата кончина“ и „В подземни град“. Някои ги харесват, но аз съм много наклонен да ги мисля само за фантазмагории, блестящи само с външни накити, които крещат: „Ние сме поезията, ние сме красотата!“ Става ти смешно, а и жално за инък симпатичния Антон, който единствен, може би, у нас живее за изкуството.

Земледелската партия започна да издава свои литературен орган „Земеделска мисъл“. Първата книжка ошастливи с едни кресливи стихове на Бабева, които той, останал наивно без пари, вероятно е писал специално за случая. Проституция! Но какво ще правиш? След това последва една поема от Г. Райчев (наш Гюро), която започва така.

„Смрачи се, мръкна, тук и там
нощта веч черен плащ размята.“

По случай славянския събор ще излезе една „Славянска антология — отбрани преводи от различните славянски литератури“. Димитровите „човечета“, собствено хубавият негов превод влиза. Също и друго едно стихотворение — превод от същия. Събрал ги е Чилингиров. Той е все същият славен „бащата“, какъвто винаги си го знаел. Виждаме се обаче твърде рядко и за малко, защото е зает в „магазина“, а ми се не иска да го залисвам, често пъти с брътвежи и глупави „литературни интриги“.

Сега за анекдотчето: едно от „момчетата“ в магазина, ако се не лъжа, Митьо, като чело в „Балк. трибуна“ заглавието на отдела „Злобата да деня“, питало след това, кой е този Деню.

Писмото ще те измори навярно. Още повече, че е писано набързо и е тъй разхвърляно, тъй безобразно разхвърляно. Забравил съм сигурно да ти пиша за неща много по-важни за тебе. Ще прощаваш. Пиши и ти нещо повече. Аз съвсем не без радост срещам твоите писма

Бъди здрав и горд, Николай!

Димчо.

На такива листчета, Николай, преписваме стихотворенията за Антологията.¹⁴ Не ти писах досега, защото очаквах „трите волюма красиви френски стихове“. Днес ги получих — чак днес — и горещо ти благодаря, неизказано ти благодаря. У Димитрови¹⁶ сме — аз и Гюро. Преди малко вечеряхме заедно. Ядохме много ряпа. Сега Димитър лежи

на кривата, четете стихове из Вазовите „Звукове“. Смейте се, чудите се, възхищавате се, подигравате се.

Слушай сега, какво ще диктува Димитър:

Онзи ден ходих в Министерството при нач-ка Лазаров. Той бил страшен дурак. Разговаряхме се доста и доста оживено. И най-сетне останахме с това решение: веднага ти да напишеш специално заявление в М-вото. В него да изложиш, подробно, ясно, убедително и трогателно всичките мотиви, които те карат да искаш промяна на школата. Подчертай обстоятелството, че целта на М-вото да те направи учител в търговско у-ще по френски език ще се постигне също тъй, може би, по-добре, ако преминеш в друго училище. Изтъкни голямата претрупаност с часове в сегашната ти школа, но изкарай, че това е неудобно за твоите външни занятия с езика напр., защото Лазаров знае, че ти имаш и други стремежи и изглежда, че подозира, какво те са причината, дето ти искаш да отидеш другаде, за да имаш повече време. Изтъкни, че ти си възрастен мъж, няколкогодишен банков чиновник, живял свободен живот на бълг. гражданин, та ти е крайно неудобно съученичеството с френските хлапаци. Подчертай, че в това у-ще, ограден с богаташки синове, положението ти на одърпан български стипендиант е много неловко. Наблегни, че таксите са много големи, че 200-те лева са съвсем недостатъчни за живеене в Париж, направи даже и един по-подробен месечен бюджет, дай, ако искаш фактически подробности за отрупаността на програмата и изтъкни, изобщо, всичко, което ти смяташ за положителен мотив, подкрепящ искането ти. На всичко това придай възможна по-благовидна форма. Повтарям, гледай да не се подозре, че ти за свой личен кеф искаш промяната, а да се напица, че целта на държавната, която те праща, ще бъде пак постигната. А тази цел, Лазаров ми каза, е да бъдеш преподавател по френски в търговско у-ще.

Както ти казах, г-н Лазаров е чудовищен серсемин. Се пак, обаче, полуобеща, че ще вземе присърце каузата ти и изказа надежда, че ако не сварят за първия семестър, поне за втория ще могат те премести. Не бил той сам, който ще разреши окончателно въпроса. Но той ще докладва работата на м-ра.

Заявлението си изпрати до мене. Аз ще го поднеса на тези идиоти. Даже, ако мога узна времето, когато той ще го докладва на м-ра, може би да опитам чрез други лица да кажа две-три думи и на самия Кръстев-ефенди.

(Друго няма вече какво да му кажа).

Гледай по-скоро да изпратиш портрета. Имай пред вид, че това писмо, диктувано от Димитра, писано от мене и слушано от Гюра ние го смятаме за три отделни писма. Ще прощаваш, че е много нечисто писаното. Часът е вече 10¹/₂ и ние с Гюро бързаме да се очистим, едно защото ни се спи, и друго защото пихме по две чаши бира. Щастие! !

Утре ще допълня писмото и ще ти го пратя.

Продължавам в редакцията, с молив, както виждаш. Преди малко получих картичка от тебе — ...* много хубава. В нея си писал ти. . . * за което споменавах в друга картичка, получена вчера.

Какви литературни новини да ти пиша. Вярвай бога нищо ново няма. Всичко е много мъртво. В „Сърв. мисъл“ Карановски печати пак — твърде бледи стихове. В „Бълг. сборка“ в последната книжка са се подвизали Дерижан и Дринов със стихове. Дерижановите нещасти някъде говорят за способността на това умразно литературно хлапе да ограбва чужди работи, особено тези на нашия млад, обещаващ, мил приятел — поет Николай Лилив. Нямам на ръка повече негови работи сега, за да ти покажа нагледно това. Наскоро ще гледам да направя в едно писмо няколко извадки от тия нещасти. Народния театър се дава „Врази“, пиеса от Д. Страшимиров. Има ли нужда да ти казвам, че беше крайно глупава, нетърпима даже. Но, у нас така върви. „Г-н Вазов“ излезе и охули пиесата в „Ден“ под псевдонима „Ламбев“. В в. „Реч“ нарекоха този „Ламбев“, без да подозират кой е той, „литературен апаш“! ! . . . Как ти се вижда. Миличко, нали?

* Неразчетени думи.

Друго почти няма. аз коригирам; опитвам се да пиша стихове — не ми върви. Записан съм много, както и бащата с приготвяне на антологията, която ако не други, ще има поне тези услуги, че пораздвижи малко писателите — поетите, разбуди спящи интриги и показва, поне пред нес, българският поет — голям или малък — във всичката му човешка нищета. Дребни амбиции, дребни хора, способни за реклама да се унижават и пред такива незначителности, каквито сме ние „съставителите“ като поети. . . И много други. Готви ти се една хубава изненада от страна на Димитра, но по изрично негово желание, не ти съобщавам сега в какво се тя състои. Няма вече място. Допъти повече ще ти пиша.

Димчо

7

Зная, Николай, че ти си успял да се опечалиш и, може би, разядосаш за мойто престъпно мълчание. Ще простиш, както си прощавал много пъти до сега. Пък и аз наистина заслужавам прошка. Ще бъде безинтересно за тебе „обитателю на светлокрасивите надзвезности“, от които аз, нявга уверено устремен, сега бавно се спускам към земята, да ти разправам какво ме е отвлечало и увличало през последните дни. Рискувам с това пребулено загатване, да изпадна в положението на един прст и плитък Нагел,¹⁶ но — здраве да е.

Пиша ти от редакцията на в-к „Ден“ — от коректорската маса — близо до вратата. Изглежда, че лятото ще се прекара тук, в София, в работа и в безпаричие. Отишел бих с най-голямо удоволствие в Долна баня поне за 5—6 деня, но нямам възможност. Ще останат значи, напусто мечтани мечтите за едно поне преспиване в планината, дето спомнящият за детинството дъх на горите ще ме накара в много неща отново да повярвам, разведрен и пречистен.

Оплакваш се от самотата. Тежко е, зная това. Но пък не е ли цяло щастие, да бъдеш там, дето са били, както пишеш, Бюклин и Ницше. И, ако ти нямаш родна страна, в която да те срещнат, както мнозина други, усмихнати лица и протегнати за поздрав и подкрепа ръце, — ако ти нямаш родна страна, не е ли хубаво, че твоята чужбина се осмисля от съзнанието, че живееш там, дето бродят невидими, сенките на такива великани. Тук, по-добре ли би било? С какво ще осмислиш, какво ще украси твоята чужбина в страната, дето си видял първи път слънцето, безродний, бездомний Николай? Тука все пак има хора, които те спомнят, които те обичат, ала нещо им пречи да разпръскват мъката ти поне с писма. И Димитър, и аз, и мнозина още, може би, не ти пишем често, не само защото ни липсва желание. Даже съвсем не затова. Зная, от Долна баня още, с какъв трепет очакваше ти няколко реда, много пъти не особено значителни, от някой познат или приятел.

Аз съм добре за сега — добре съм там, където не духат черните ветрове на грижите за хляба и на скърбите, рожби на един труден живот сред апатията на бубулечките. Обичам и ме обичат, тъй както съм искал. Сепванията и съмненията, за които ти пишеш по-преди, „тя“ успя да ги разпръсне с усмивката на едно чисто като първата сълза дете; виждам, че „тя“ ще бъде при мене, когато се почувствувам отруден и уморен, като скъпа сестра. Защото „тя“ има всичката преданост и благородна верност на онези жени, които в романите често създават дивни по красотата си страници, а в живота са скъпоценна рядкост. Коя е и каква е — важно ли е да се знае. . .

Пак се раздърдорих. Но когато дърдорях пред тебе за тези чисто мои работи, аз не изпитвам страх, че давам в недостойни ръце, нещо особено скъпо за мене сега.

Димитър беше последните 2—3 деня в Стара Загора. Не зная дали се е сетил да те изненада с една карта от там. Добре би сторил нали?

Напоследък аз познах, Николай, че Димитър е имал право, когато ни наричаше лани мързеливци. Нещо невъобразимо — поне за мене — аз преведох около 60 страници от Мулатули¹⁷ и, както изглежда, ще бъде издадена наскоро. Надявам се от там да взема някоя

пара. Да видим. Това ти пиша не за да ти се похваля само, макар че и това искам да сторя, а да ти изкажа доволството си, че бих могъл да работя при малко усилие над себе си.

Литературни новини няма почти. От наесен Борина и Ас. Младенов щели да издават списание. Какво ще бъде не зная, но особено доверие нямам към новото им начинание. Особено този Борина с глупавия си псевдоним.

Право да ти кажа, изчерпах се. Все пак изпълних една приятна работа — издължих ти се. Пиши и ти повече и, ако е позволено да ти представя една малка сметка, не изпращай картичките в пликове, макар и отворени, защото ги таксуват.

Хиляди подздравии

Димчо.

P. S. Слушай, Николай! Тази година не съм изписал нито една книга от „Меркюра“, защото нямаше с що. Когато си купувах книги от там, ти навярно плащаш по 3.50 за едната. Ще ми бъде приятно, ако мога да ти услужа с едно „пълномощно“ или нещо подобно, да ги купувах поне ти по 2.50, за да не отиде напразно отстъпката, която правят.

Ще го получавам и тая година до 1 януари.

Късно се сетих, извини!

8

София 23. IX. 1910 г.

Драги Николай, — изглежда, че сега пък аз ще трябва да те подсецам да ми пишеш. Не зная получил ли си трите писма — едното от мене — затворено, другото от Гюра, Йовчева¹⁸ и от мене и третото — пак отворено: писахме ти заедно с малкото момче, което държи конкурс. С Дим. Йовчев често се срещаме и приказваме почти изключително за тебе — и на двама ни еднакво драг и скъп приятел. Приготвянето на антологията поглъща всичкото ни време — мене и на бащата и затова не трябва да се сърдиш, ако не можем да ти пишем често. Ще трябва ден по-скоро да си приготвиш портрет и да го изпратиш, защото работата напредва, а без тебе — то се знае — няма да мине, защото мнозина мислим да бъдат представени. Пиши също — говоря ти най-сериозно — с кои работи мислиш, че ще бъде най-добре да бъдеш показан на българската публика. Това е и от страна на бащата. „Литературни“ новини ще ти пратя с по-дълго писмо, но дано не закъснее то.

Хиляди най-горещи поздравии Димчо.

9

16. XII. 1910 г.

Дааа, Николай, това ще рече да мине щастието край тебе и да не можеш да го задържиш. Когато получих последната карта от тебе, в която споменавах за някакво експедиране към Париж, аз тъй много се зарадвах, че ми се стори възможно това невъзможно за мене експедиране. Поне за сега то ще си остане пак мечта. За да разбереш ясно състоянието ми, безпомощното ми състояние пред тая съблазнителна перспектива, начертана от тебе само с няколко думи, представи си, че ти предлагаш баснословния по цена диамант на сям-самия — или беше друг — не помня! — крал за някакви си 50 или 100 лева и ти не можеш да го купиш. Няма какво да направя освен дълбоко да ти благодаря, че ти тъй жертвено се грижиш за мене. Абрашев и мене уволниха от ред. на „Ден“, защото схванали, че с един разговор между нас и работниците-изменници на стачката ние сме на подстрекавали да напуснат работата. А. Белчев — защото бил социалист. Аз се радвам, че напуснах този

обор, кой знае защо направен редакция и се отървах от коригирането. Сега съм на работа в метеор. станция — пак! — ще получавам около 50 лв., защото е на час работата и имам заповед. Ще си докарвам от тук-оттам още 50—60 и ще живея както господ дал. За сега много здраве.

Димчо.

Антологията още не е излязла поради стачката. Навярно след нова година. Много здраве от Димитра. Той търка още в „Камбана“. Запознахте ли се с Мечкаров?¹⁹ По-здрави Белчев²⁰ и Стайнов.²¹

10

София 1911. февруари, 9 ден.

Ето че изпълнявам обещанието си, Николай. Тая вечер силно ме боли глава. Не бих ти съобщавал тая „подробност“, ако не беше тя причината да изпълня именно тая вечер обещанието си. Прибрах се рано в къщи и понеже опитите ми да чета излязоха безрезултатни, сир. очите ми се търкалят по редовете, а мозъкът ми отказва да възприема и запомня прочетеното, реших да изпълня писмените си задължения към сестра си и към тебе. Не знай дали ти знаеш, че аз живея у Коста Константинов-Душечка-та, който сега, струва ми се, държи най-новото, последното място в регистра на твоите любовници. Той сега не е дома — отишел е на представление в театър „Одеон“, дето една малоруска мелодраматична трупа дава своите представления. Защото и ние тука имаме „Одеон“, който навярно само по име прилича на тамошния. Ти обичаш чистотата като една от проявите на всеобемната Красота (охо-хо! — каква глупост!), а Случаят, за да се подиграе с тебе, па и с мене, изпраща писмото ми най-безпощадно.

Написах вече куп думи и в същност нищо не съм тиказал. И какво ли има да се казва. Нима тази маниерност на писмото ми не е най-верният признак за великата пустота, която ме изпълня цял, не от ден и от два, а от месеци насам. Да, Николай! Тъй е. Но мене ме утешава, едва ли не — радва, това, че тя е отражение на оная още по-велика пустота, която се шири във всяка улица на нашия, на българския живот, — и в литературната и в политическата и във всички други. Ще видиш в някой вестник — дават съдържанието на някое списание: „Просвета“ — стихове от Дерижан, Арнаудов, Ст. Дринов, М. Неволин; „Българска сбирка“ — стихове от Дерижан, Ст. Дринов, Арнаудов; „Бълг. литер. през 1910 год.“, статия от Хр. Цанков; „Демократ. преглед“ — Сир. Скитник, Мих. Кремен, Бабев; „Съврем. илюстрация“: Вазов, Ив. Грозев и Конст. Мутафов, който извърши нещо нечуто по своята новост — взе, че написа „Сонет в проза“. Факт! И го напечата в спис. „Свобода“. А сп. „Наблюдател“ на Антон Страшимиров, един човек, у когото странно се отразява всичката малокултурност и маниячество, двете безценни качества на най-новата ни литература! Да, Николай, „така е било и така ще бъде, другарко моя, бледна!“ — стихотворение от Т. Христов. Пусто, глупаво и дребнав. Пенчовата книга²² не донесе вяра и ободряване. Напротив, тя като че ли още повече обезнадежди. В нищо не може да се съзре, някаква искра на нов разцвет. Залогът, който дават „младите“, наистина е по-голям от оная, който дадох на времето си „старите“: Пенчо, Кирил, Андрейчин, даже Яворов, но достатъчен ли е той да убие нашата безутешност? Ти си видял това в „Българска антология“, за която ти и зъб не обели да кажеш права и очаквана, може би много силно, дума. Аз зачетох страниците от Метерлинка²³ в книгата, пратена от Мечкаров, зачетох и Мюрже,²⁴ зачетох нещо и от Уайлд. Голямо разнообразие, както виждаш, и голяма разсеяност. За своите замисли да ти кажа ли нещо. Ако искаш да знаеш последните ми произведения са още в проект, — Легенди, от които едната е „Празникът на Лъжата“.

През една вечер в града аз виждам, че носят мъртвец из най-шумната улица. Мъртвецът съм аз и около мене са всички ония, на които аз приживе съм подарил, слаб и засле-

пен, най-хубавите си часове. Изпращат ме не със сълзи, а обзети от някаква жестока радост. И в очите им и в звъна на хиляди камбани, които бият празнично, аз усещам безумното дикуване на Лъжата, заследила ме невидима от часа на моето проглеждане в н е й н и я свят. Фантазмагорни нали! Какво да се прави, друго нямам.

Димчо.

Бащата все се кани да ти пише.

11

II. VII. 1911 г.

Николай, Николай, да знаеш само колко сладко плачат в душата ми спомените за тебе сега, когато седа в една долнобанска кръчма с работници от фабриката и приказвам за „г-н Михайлов“! От десно с един чех — Хофман, когото долнобанчани наричат Охман, ст ляво „г-н“ Генкин,²⁵ който си спомня за тебе като за „най-добрият човек на света.“ Далече някъде в Париж, тъй рядко спохождан от мои писма, но винаги жив в един от най-хубавите ми спомени, пренеси се в Долна баня, пожали за хубавите нощи, прекарани заедно с мене, и помисли за „Димча“, който сега е много нещастен — затова е и пиан — и който те обича с най-възторжената любов на света.

Николай, Николай, къде си ти сега да заплача пред тебе?

Твой Димчо.

12

София 4. X. 911.

Николай,

Аз бих искал отговорът ми на последната ти карта да бъде най-сърдечното и най-нежно писмо, което някога се е писало някому. Разбира се, че това си остава само желание, защото аз отдавна се сещам неспособен за сърдечности. Инак аз не бих вършил такива безобразия — да ти не пиша по месец — тебе, комуто толкова много съм доверявал с увереността, че ще ме разбереш като брат. Може би аз по-преди съм бил твърде много сантиментален, за да бъда сега студен като камък даже към тебе, Николай. Съмняваш ли се, че ако нямаше нещо силно, което да ме гнети и да парализира даже най-дребните ми пожелания, аз бих ти писал всеки ден, бих те държал в течение на всичко, що става тука и ти не би се чувствувал тъй самотен и изоставен. Завчера и Душечка ми натякна, че не ти пиша. Аз му казах почти сонпнато: „На Николай аз искам и мога да пиша само когато се чувствам щастлив и когато съм весел.“ Аз зная, че ти сам влачиш едно твърде тежко бреме и просто не бих желал да притурям към него като ти пращам писма, които няма да ти носят нищо от-
радно. След 3-месечно безделие аз станах от завчера администратор на новия македонски в. Вардар. Пиша адреси, лепя марки, разправлям се с редакторите и пр. и пр. С Мечката²⁶ сме постоянно заедно. Говорим много често за тебе, четем заедно писмата ти до него или до мене. Той, откак получи Константин. стиховете, повтаря „Какво ти слушаши, Николай“ и това му дава повод да ми разказва подробности из твой живот в Париж. Аз бях за 7—8 дена в Ихтиман, но не успях да се сгодя (Мислиш ли, че бих направил някога тая величайша глупост?! Димитър търка в „Камбана“. Аз често ходя при него на разговор — било в редакцията, било у дома му и винаги когато се разделям с него чувствувам се облекчен и пълен с благодарности към него — нашият скъп баща. (Три пъти повторих него в едно изречение, — ще прощаваши). Отзарана валя първия сняг Аз съм в квартирата на Мечката — той декорира стените ѝ с портретите на парижките актьори. Ще ти пишем

по-често. Той е по-редовен и аз се надявам да се заразя от него. Довечера ще насила бащата да ти пише.

Хиляди поздрави Димчо.

13

Самоков. 9. XI. 912.

... Яви се той пред наборната комисия в одеянията на Адама, когато го извика Йехова из мрака на небитието, за да понесе всички световни бремена, и записа го тя в списъците на „способните“ да служат на царя и Отечеството. А той беше роден в Стара Загора, оня чутовен град, в който от най-тъмна древност шумяха от ревностни жреци нетленните светилища на Аполона. Записаха го в списъците на „способните“ и определиха му ново поприще: да се учи на прибежки и атаки по глъхналите под снежна завивка хълми край Бедечка. А не помислиха дори за безполезността за него на това ново учение. Понеже той десет години под ред беше прибягвал и атакувал укрепените позиции на родния Парнас и над челото му се виеха вече лаврите на ясноок победител. Излезе той с ободрено чело из стаята, дето се извърши това страшно покушение над него и замисли се за деня на своята гибел. ...

Така почина този герой на новото време в една глуха страна, глуха за химните, родени в лазурната безпредельност на... на... на — право да ти кажа, Николай, не зная как да завърша.

... Моя нетленен дух обитава сега снежните пустини около Самоков и скърби за тебе, за Митя и мнозина, мнозина още други. През зелената мъгла на повседневните унижения и принудено дебелоочие избиват тихите звуци на прекършена песен и замират невидени — нечути от никого. ... За утеха или за забрава аз чета, чета до замайване. Прехвърлих вече два тома от Гоголя, единът от които „Переписка с друзьями“, а другият — „Вечера на хуторе близ Диканьки“. Интересно е, че „Майская нощ или утопленница“, „Вечер накануне Ивана Купала“, „Сорочинская ярмарка“ не можаха да ме обаят, както мислех и очаквах, преди да съм ги чел. Тези работи, в които реализмът се прелива със символизмът, наистина много красиво, губят много от своята ценност, като се обсъдят от становището спрямо изкуството, изработено у нас след прочита на някои, макар и малцина нови писатели. Това са само хубави, пъстри, странни картини без претенциите на откровения, каквито безсъмнено личат да имат творения като „Рибарят и душата му“, „Дориан Грей“²⁷ и др. нови работи от по-ново време, писани в духа на последните. Колкото и да е странно на пръв поглед сравняването на един Гогол с един Уайлд, то сѐ има своите основания. Затова ми се иска сега да прочета статията на В. Брюсова във „Весы“, в която той говори за Гоголя и която е озаглавил „Испепеленный“. Струва ми се, че в нея аз ще намеря подкрепа на някои свои мнения за Гоголя. Излезе, че аз съм го чел почти целия — имах на ръка всичките му съчинения — и следов. мога да си позволя смелостта да „имам мнение“ за творчеството му. В „Переписка с друзьями“ има една дълга статия за руската поезия. Оня, който е чел нещо от новите руски или френски поети, след прочита ѝ би изпитал чувства на довольство, че се е родил сега — по-късно — когато не може вече да се поставят почти на еднаква висота като поети един Пушкин и един Крылов, а за Лермонтова да се говори с една пренебрежителност, както прави Гогол, или — когато не може вече да се възлага на поета ролята на морализатор, както прави същият Гогол в едни свои писма — едното до Жуковский, другото до Языков.

След два-три дена ще загрiza Чехова — имам го на ръка цял-целеничък. Не е ли това все пак едно щастие в този глух край и в тия тревожни времена!

Срещаме се всяка вечер с Мечката, младия войник Мечкаров. Той буди възхищение и завист със своите приказки за Париж и чудесата му, разправяни — приказките, де, — с широкия тон на повальник, който ще служи три години в артилерията.

Вярвам, че сега ти ще ме простиш за толкова дългото мълчание, както и за много-
глаголното в това писмо.

Пиши ми и ти!

Не смея да ти пратя целувките си, защото няма да ги приемеш. Ще ти пиша в друго
писмо за едно свое посещение в женския метох, в обиталището на „дествениците“, които,
уви! — по нищо, ни по форма, ни по съдържание, не напомнят богинките на Роденбах!²⁸

Димчо

14

Гара Сладък Кладенец, 6. V. 1913 г.

Николай,

Получих снощи препратеното от тебе Самоковско писмо, в което ме канят (па и тебе!)
да напиша хими за княгините и „песен за посрещане на храбреците“ или „възпяване на
м. май“. Каква идиотщина! Като че и тука, толкова далече от казармата, аз трябва
да повтарям низостите, вършени през зимата в Самоков? Услугата, сторена на другаря
по съдба, винаги ми е била приятна, но когато тя ме унижава както тая, която сега искат
от мене, аз мога само да плюя и да отмина без отговор. Добре стори, че препрати писмото.
След като го прочетох аз още веднага разбрах, че наистина е подвиг да бленуваш за едно
служене на чистата поезия, минавайки през всички бедствия на живота презрително ус-
михнат; когато пътищата на пазарската слава са толкова широки, възможностите за охол-
ност — толкова големи, а в душите на оння, които утре ще те ласкаят, без да са те чели —
толкова нищожни. — Тука е много тихо и аз доста усилено работя. Какво — ще ти кажа
в Пловдив. Мислих за твоята „Война“ и смятам, че тя е ценна, даже много ценна, повече като
стихотворение (взета изцяло) с чисто външни достойнства, ако, разбира се, може така да се
сди. Изразих се малко смътно. Ето как мисля. Димитър не би могъл да напише „Нощна-та
буря“ на Емануила, едно мощно, според мене, стихотв. доста неугледно по форма. Ема-
нуил никога не би могъл да напише „Арфата“ на Димитра, стихотворение с такава изящна
форма. Единият е у дома си — в една област, другият — в друга. Войната, безсъмнено
най-мощно проявление на земното, грубо реалното в човешкия живот по-сполучливо би
могла да бъде „възпяна“ от поети, в стиховете на които фразата „я из мяса“ не би звучала
странно. Аз много малко познавам Lerbergh'a²⁹ (така ли се пишеше?), но той не би написал
никога „Пътуването“ на Бодлера. Последната мисъл може да бъде счетена за абсурдна
само ако се забрави, че аз призвам за В о й н а т а, която т и си възпял. Може би, защото
съм друг темперамент, може би, защото успех по-отблизо да видя войната, ето, че в твойто
стихотворение образа на тази стихия не възстава ясно през мене и аз бих могъл да го отрека,
ако нямаше в него други ценности, сами по себи си големи. Ако то беше написано на друг
език и аз можех да го превода така, че превода да достига оригинала, щях да го плагирам
по следния начин: ще го разделя на части и като махна онова, което най-непосредствено ги
обединява, ще напечатam тия части разместено. Това никой не би могъл да ме пита защо
не съм възпял сражение, нали? а, напротив, щяха да се чудят на прелестната форма,
в която съм ги написал. В Пловдив ще поговорим пак. Сега ще отида да се разходя по ли-
нията. Ще напусна тоя тих край към 10 или 15. Ще ти пиша пак. Ако Мика изпрати пари,
изпрати ги моля ти се.

Сърдечен поздрав
Димчо.

Самоков 27. VI. 913

Аз съм тука, Николай. Не ти писах до сега, защото съм претрупан с работа — писар-
ствувам в комендантството. При тая затихналост на града, при тази сравнителна моя за-
пазеност от походи и подвизи към и на бойното поле, аз бих могъл много и добре да чета,
ако не бях толкова много зает. Сутрин бързам да се явя на поста си, вечер се връщам в квар-
тирата много уморен — това е достатъчно, за да разбереш какъв е моят образ жизни за
сега. Получих навреме „Plus loin“³⁰ и много ти благодаря. Присъствието само на тази книга
на масата ми е достатъчно, за да не забравям, че някога съм чел и да не изгубвам надеждата-
че и занапред ще чета такива хубави работи. А поемите на Райнова, които нося със себе си,
дават живот на предположението ми, че съм поет и че мога и аз да напиша нещо свястно.
А твоят „Даниел“ (не съм го чел), за който (или когото?) ми казаха възторжени думи, при-
мамно се мярка пред очите ми в часове на униние. Ще го изпратиш, нали? Аз дълбоко
скърбя, че нищо свое не мога ти изпратя за сега. Получих от Гюнчо³¹ писмо от Карлово.
Не зная дали се е върнал вече в София, не зная дали и ти не си тръгнал вече за Стара За-
гора. Но сè вярвам, че тия редове ще те намерят дето и да си и ти ще ми отговориш. Митьо
де ли е сега? А Коста Кнауер? А Стойчо?³² Пиши ако знаеш нещо за тия мили хора. А Люд-
мил?³³ И той, може би, е на сръбската граница или в Сърбия, както хиляди други. Горкият
Вилиям Вилсон, дали ще оцелее? Неговото последно писмо — за Райновите поеми — беше
много хубаво. Пиши също де ще бъдеш ти през лятото, та да си устроим среща макар и за
малко време. Аз сè вярвам да взема отпуск поне за 2—3 дена. Ако, разбира се, не ме изпра-
тят и мене „там дето копия мятат и бой кипи гърди срещу гърди“ „както казва поетът“.

Какво друго да ти пиша? Не е ли и това много? — Много не за тебе, а за тия мътни
времена.

Ще чакам писмо.

Хиляди поздрави — Димчо.

Р. S. Николае — и аз цетох Райновите алегии, но ръка на сърце, или на друго място —
ще си кажа, че нищо не разбрах. Незежество! би казал Пегко. Аз също съм писар в ко-
мендантството, но участва ни е неизвестна. Нашият любим Ромен Ролан, както вероятно
знаеш е бил „удостоен“ с Grand prix de litterature³⁴ от Академията. Как скърбя, че сега
нямам Жан Кристоф,³⁵ за да го прочета още веднаж. Пиши.

Целуба те
Мечкарсон³⁶

Самоков 6. VIII. 914 год.

Аз напуснах вече „беглика“, мили Николай, и след като престоя в Долна баня още
5—6 дена, ще се прибера в София. Не ми се ходи в този проклет град, но няма де на друго
място да се отиде. Решил съм при първа възможност да се оттегля на повторна почивка
в провинцията. Аз зная, че ти си много зает в казармата, та не искам дълги и широки писма
от тебе, но ще бъде много хубаво, ако ми се обаждаш по-често с по няколко реда. В шаба
ли си, изобщо вън от строя ли си, или и ти наред с другите „произвеждаш учение“? По-
някога ми е мъчно за тебе. (Да не би да те обиди това?) Защото и аз теглих това тегло около
8 месеца в школата, та зная какво нещо е. Мечкаров е тука на същинско заточение. Можеш
ли си представи какви тежки дни прекарва и той. Много рядко си пишем с Митьо — (Един

от двамата другари, с които сеद्या. . . повтаря: По безкрайния път, дървесата скърбят. . .).
Утре се връщам в Долна Баня. Ще ти пиша пак. Твоят

Димчо

17

Милий, Милий Николай,

Димчо е на смъртен одър. Диктува ми и аз ти пиша.

Скъпи, скъпи Николай,

Навярно ти ще си спомниш едно стихотворение от Брюсова, в което бедата, скръбта и смъртта са представени като разбойници, които дебнат пътниците в един планински завой. Бедата и Смъртта, струва ми се, могат да бъдат представени тъй, защото те нападат внезапно и ние не тъй явствено ги чувстваме до себе си в своя път, както скръбта. Тя тръгва често пъти с нас — говоря за оная дълбока скръб, на която причините никой не знае — още от самото ни рождение. От нея аз не съм се плашил, нито се плаша. Веднаж даже, когато пред мен се разтваряха златните врати на дълго очаквано щастие, изтръпнал пред мисълта, че мойто опияниее може да се свърши някога, аз тихо си казах: когато радостта се свърши, аз пак ще имам спътница най-верна от всички. Ще се върне мойта скръб при мене по-мила и по-неразделна от колкото е била преди.

Бедата и Смъртта са ме плашили повече. Аз съм жертва сега на една беда, която много хитро ме издебна. Лежа у дома вече пети ден и навярно още 5—6 деня няма да стана.

И без това аз бях решил да се прибера в себе си, уморен от един шумен живот посред другите и за другите. Тъкмо тогаз, когато мислех да изпълня своето решение, болестта се стовари като железен чук връз главата ми и аз още веднаж се уверих, че ме следи някаква фаталност, която неведнаж е нахвасвала пръстите си в кръвта ми.

Стаята ми е на третия етаж, легнал аз гледам насреща през прозореца Семинарията и около нея позлатените храсти и дървета на Куру-Баглар. Гледам ги цял ден през времето, когато не чета, защото аз бях принуден най-после да чета, за да убия теготата. Привърших „Мадам Бовари“, изчетох „Ам Егзил“(!), където в Жан'а на много места познах тебе. Изследвах първият том от Вазовите лирически стихотворения, които скоро ще ти пратя. Останах смаян от разликата между него и младите хора, която се хвърля на очи, като се разглеждат и сюжетите му и чисто техническите похвати. С тоя човек, като че нищо ни не свързва. При все това, той ни е бил учител някога. И ако участва на всички учители е такава — да им се надсмиват учениците! . . .

Писмото стана много дълго, Мечо (колко миличко! — М.) се умори да пише, затова свършвам. Ще пиша пак, а ако умра, някой другар ще ти извести за моята кончина.

Димчо.

¹ Хаджи Калчо са наричали кръчмаря в село Долна баня.

² Става дума за една стачка, в която Дебелянов подпомага работниците от кибритената фабрика на гара Костенец.

³ Така наричат Стара-Загора, където Николай Михайлов (Лилиев) живее по това време.

⁴ Френски израз, който означава: запазвам си правото.

⁵ Френско периодическо литературно издание.

⁶ „Любовни сонети“ — заглавие на книга.

⁷ Става дума за едно стихотворение на поета Иван Ст. Андрейчин.

⁸ Френският вестник „Време“.

⁹ Жан Мореас (1856—1910) — виден френски поет, символист в една част от творчеството си. Николай Лилиев е присъствувал на тържественото му погребение.

¹⁰ Става дума за „Mercure de France“.

¹¹ Така са наричали Димитър Подвързачов

¹² Писателят Георги Райчев.

¹³ Псевдоним на писателя Константин Константинов.

- 14 Става дума за Антологията на българската поезия, съставена от Д. Подвързачов и Д. Дебелянов, С., 1910 г.
- 15 Димитър Подвързачов.
- 16 Нагел — герой от произведението на Кнут Хамсун „Мистерии“.
- 17 Мулатули (псевд.) Едуард Дауес Декер (1820—1887) — известен холандски писател, автор на романи, сатирични творби и социални новели.
- 18 Димитър Йовчев — близък приятел на двамата поети, учител в Казанлък.
- 19 Йордан Мечкаров — журналист и преводач, близък приятел на Дебелянов и Лилиев.
- 20 Георги Белчев — журналист.
- 21 Петко Стайнов — обществен деятел, сега професор по право и академик.
- 22 Става дума за книгата на Пенчо Славейков „На острова на блажените“, 1910 г.
- 23 Метерлинк, Морис (1862—1949) — виден белгийски писател-символист, автор на драми.
- 24 Морже, Анри (1822—1861) — френски писател, автор на разкази и повести.
- 25 Ангел Ст. Генкин — приятел на Дебелянов и Лилиев.
- 26 Така наричат приятеля си Йордан Мечкаров.
- 27 „Рибарят и душата му“, „Портретът на Дориан Грей“ — произведения на Оскар Уайлд.
- 28 Роденбах, Жорж (1855—1898) — белгийски поет-символист.
- 29 Лерберг.
- 30 Заглавие на книга — „По-далече“.
- 31 Писателя Гьончо Белев.
- 32 Стойчо Стойчев — близък приятел на двамата поети.
- 33 Людмил Стоянов.
- 34 Голямата литературна награда.
- 35 Произведение на Ромен Ролан.
- 36 Йордан Мечкаров.

РИКАРДА ХУХ И БЪЛГАРИЯ

ПИСМА НА РИКАРДА ХУХ ДО ХУДОЖНИЧКАТА АНА ЙОСИФОВА

Емилия Стайчева

Рикарда Хух се явява наследница на велико хуманистично изкуство. Ученичка на Гьоте и Келер, възпитана в духа на демократичното бюргерство отпреди 1848 г., Рикарда Хух продължава класическата линия в развитието на немската литература и заема в нейната история място до такива крупни фигури като Томас Ман и Херман Хесе.

Широк е размахът на нейното любознание. Историята и философията, наред с литературата са области, които я привличат до септия ѝ ден. Многостранните интереси я ставят да се изявява творчески в най-различни жанрове: от критическото есе до историческата и философската студия, от малкото лирично стихотворение през разказа, новелата и романа до многотомния епос.

Обединяващата брънка в художественото и критическото творчество на Рикарда Хух е нейното ренесансово светоусещане. Събирателният образ в нейното изкуство е надмогналият буржоазния морал човек, който гори да се разгърне и осъществи пълноценно. Хуманизмът на Хух е подчинен винаги на проблематиката на съвремението. Когато се обръща в историческите си романи към героични минали времена, тя призовава настоящето („Великата война в Германия“, „Валенщайн“, „Животът на граф Федерико Конфалонieri“, „Борбата за Рим“ и др.). Тя сочи на съвременниците си идеали, които да формират човека на бъдещето.

НЕИЗВЕСТНИ ПИСМА НА ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ ДО НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ

Елка Константинова

Димчо Дебелянов и Николай Лилиев се запознават през лятото на 1907 г. в село Долна баня, Ихтиманско. Там Лилиев работел в дъскорезницата на Сребърникови — водел търговските книги. Димчо Дебелянов — млад, почти юноша, току-що завършил гимназия, пристигнал през ваканцията на гости на сестра си Мария Григорова. Той вече бил чел няколко печатани стихотворения на Николай Михайлов и веднага се сприятелил с него.

„Дебелянов тогава (1907 г.) — спомня си Николай Лилиев — беше възторжен, млад. Грижите не бяха хвърлили още сянка върху неговите детски сини очи. Четеше много. Пишеше и рецитираше чужди и наши поети. Живееше само с поезия, макар да беше винаги зает и с държавна служба, коректорство, преводи, репортерство. . . Откакто се запознахме, Димчо започна да дохожда много често в Долна баня. Беше възторжен, начетен и много разговорлив момък. Понякога ходехме пешком до Сестримо, където сестра му беше учителка. По целия път говореше изключително той. Не обичаше София. . .“

Лилиев запознава Димчо Дебелянов с Димитър Подвързачов. Тримата стават неразделни, сърдечни приятели, сътрудничат в едни и същи списания, увеличат се от едни и същи писатели и поети.

Близкото приятелство между Николай Лилиев и Димчо Дебелянов продължава до последните дни от живота на Дебелянов.

Седемнадесетте писма, които публикуваме тук, са взети от личния архив на поета Николай Лилиев. Писани са в периода от 1909 до 1914 г. Първите две писма са изпратени от Долна баня през 1909 г. и са адресирани до Николай Михайлов, квартал „Табахна“, Стара-Загора. Писмото от 1913 г. е изпратено до Търговското училище в Пловдив, където Николай Михайлов е учител. Останалите писма са адресирани или до Париж: France-Paris (17-ème), Rue Baryc 10, M. Nicolai Michailov или на адрес: Basel, Schweiz, N. Michailow, bei Fr. Rorn, Friedengasse 34. Предпоследното писмо, от 6. VIII. 1914 г. е изпратено пак до Стара-Загора, а последното е без дата и без адрес и е диктувано от Д. Дебелянов на Йордан Мечкаров.

1

24/VII, (1909)

Мен ме е обхванало странно желание да пиша писма, комуто и да било, за каквото и да било. Самото явяване на раздавача, на pewno когато може би не го очакваш, ще ти създаде едно малко удоволствие сред скуката в Ст. Загора, и аз може би само затова ти пиша. Защото ти виждаш, че писанията ми са твърде просташки и пусти. В Д. Баня ще бъде много мъчно, особено сега, в тези „размирни дни, усилни дни“! Много ти здраве от всички, за които веднага ще си спомниш, щом помислиш за Д. Баня.

Димчо.

29. VII. 1909 Долна баня

Снощи у Х. Калчо¹ грамофонът свири онова парче от някаква си опера „Хугеноти“, което ти лани обичаше да слушаш. Макар че то бе изсвилено по грамофонски, и бе последвано от едно разтегнато турско маане, се пак бе доста силно, за да извика у мене хубави спомени за хубавото ланско време. Аз, както виждаш, често си спомням за това време. Нанстина ли заслужава то, да се спомня често за него не зная, но в сравнение със сегашното, то беше много по-хубаво. Сега, аз се шурам като див из ул. „Търговска“, изтягам се в читалището или у Х. Калчо, чудя се и се мая на тънкия и дълбок г. директоров ум, на остроумията на Гаджана, „развивам“ „социалистическа“ дейност чрез писане покани за събиране пари в полза на стачниците в кибритената фабрика на гарата,² къпя се из Марица с учениците и др. и др. В Баня ще стоя до в събота, защото трябва да се стои някъде, а в Заара³ няма да дойда, защото нямам ни повече отпуск, ни повече пари. Опитвам се да сантименталнича понякога и да уйдурдисвам стихове за изгубената пролет, но напразно. Мен сега всичко ми е тъй безразлично, че аз отивам даже до там, да мисля не ли си ти щастлив като можеш да кажеш „зер тука е пусто и тъжно, — много тъжно“. Щом като ти се радваш на всяка случайна карта, je prents la liberté⁴ да ти пиша по-нататък и за някои неща в „Mercure de France“⁵ и повече новини. Поздр от всички ДД.

3

София. ред. Ден“ 23. III. 1910 ст. ст.

Николай,

Завчера получих „Les Sonnets d'Amour“⁶ и още не мога да им се нарадвам. Пред мнозина аз вече се похвалих с драгия за мен подарък, като им казвах от къде иде той. Изражението по лицата на всички говореше едно: „Колко е хубаво да има човек такъв славен другар. А аз съм цял престъпник спрямо тебе — отдалечен от всичко, което те е интересувало и интересува. Ще ме простиш — аз съм тъй улисан, тъй разсеян, тъй унил сега „в началото на пролетта“, че сам не зная къде ще му излезе края. Пишеш: „дай ми възможност да познавам твоето творчество“. Ха! Ха! Ха! „Творчество! . .“ (Помниш ли в Андрейчиновото „Dolce far niente“⁷ израза „Надежда? Хм! . .“) Последното ми печатно произведение е за атлетските борби в един цирк, гостуващ сега в София. Жално е само, че антрефилетата в „Ден“ не се пишат в стихове. Този продукт на моето творчество на pewno много би спечелил. Силно желая, Николай, да ти пиша смислено, добре наредено, мъдро писмо, защото зная, че ти не обичаш разхвърляните фрази. Ще го сторя при по-смислено настроение (израз!). Яворов издаде вече своите летежи — утре в друг ден ще ги взема и ще ти ги пратя веднага. Ще ти пратя също и второто издание (преди 2—3 год.) на „Стихотворения“, за да видиш както аз вече видях как работи Яворов, какво е оставил в новото издание, какво е изхвърлил и какво е изменил. Из родната ни литература почти нищо ново няма. Из руската може да има, но аз не зная, защото от 2—3 месеци не съм виждал руско списание. Какво да се прави! Само у „Славянския известия“, получавано в редакцията имаше напоследък една бележка за българската литература — кратка бележка. Отбеляза се съществуването и на „Съвременник“ и се казва, че редакцията се считала задължена да съблича всеки месец по един разказ и по няколко безграмотни написани стихотворения. Как ти се вижда а? Във всеки случай, на мен се пада най-голям дял от този комплимент. . . За „Бълг. сборка“ се казва, че било „почтено списание“. Името на Кьорчев, като редактор на Слънчоглед е писано така: г. Де Кьорчев. Това прилича на френското де или на немското Von нали? Дирижен печати в „Бълг. сборка“ едно дълго стихотворение под име „Terra incognita“. Това май не прилича на „Via dolorosa“, но нейсе. . . А моето име над „Отгласи“ и „Станси“ бе писано само Дебелянов. Види се, печатарите, защото този